

Wiesław Magdzik, Mirosław P. Czarkowski

CHOROBY ZAKAŻNE W POLSCE W 1996 ROKU

W 1996 roku w stosunku do roku poprzedniego zanotowano w Polsce wzrost liczby zachorowań na zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (zwłaszcza etiologii enterowirusowej), grypę, różyczkę; natomiast zmniejszyły się liczby zarejestrowanych zachorowań zwłaszcza na AIDS, czerwone, zatrucia pokarmowe (szczególnie spowodowane pałeczkami *Salmonella*), krztusiec, płonicę, ospę wietrzną, wirusowe zapalenie wątroby typu B jak również nie B, świnkę, świerzb, włośnicę (tab. 1).

W 1996 r. choroby zakaźne i pasożytnicze były w Polsce przyczyną śmierci 2805 osób¹. Stanowiło to 0,73% ogólnej liczby zgonów (385 496) zarejestrowanych w ciągu roku, a współczynnik umieralności z powodu tych chorób wyniósł 7,26 na 100 tys. ludności.

Najwięcej zgonów spowodowała gruźlica: zarejestrowano 974 zgony z powodu gruźlicy układu oddechowego, 50 z powodu gruźlicy innych narządów i 184 w wyniku późnych następstw gruźlicy. Łącznie gruźlica była więc przyczyną 1 208 zgonów, co stanowiło 43,1% wszystkich zgonów z powodu chorób zakaźnych zarejestrowanych w 1996 roku.

Poza gruźlicą, w grupie chorób zakaźnych, które spowodowały największą liczbę zgonów, znalazły się także:

- posocznica - 553 zgony (19,7% wszystkich zgonów z powodu chorób zakaźnych);
- grypa - 212 zgonów (7,6%);
- wirusowe zapalenia wątroby - 191 zgonów (6,8%);
- bakteryjne zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (z wyłączeniem meningokokowego) - 180 zgonów (6,4%);
- zapalenie mózgu o nieokreślonej bliżej etiologii - 82 zgony (2,9%);
- AIDS - 71 zgonów (2,5%);
- zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych o nieokreślonej etiologii - 37 zgonów (1,3%).

Razem z gruźlicą choroby te były przyczyną 2 534 zgonów, tj. 90,3% ogółu zgonów z powodu chorób zakaźnych. Pozostałe choroby zakaźne łącznie spowodowały śmierć 271 osób (9,7%), przy czym procentowy udział żadnej z nich nie przekroczył 1%.

¹ Przy uwzględnieniu zgonów spowodowanych przez niektóre postacie zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu oraz grypę (symbole 320, 322, 323 i 487 wg IX Rewizji MKCh), tj. choroby zakaźne podlegające w Polsce obowiązkowej rejestracji ale w statystykach zgonów prowadzonych przez GUS uwzględniane w innych grupach przyczyn zgonów.

Choroby zakaźne w Polsce w latach 1990–1996
Zachorowania, zapadalność na 100 tys. i zgony

Jednostka chorobowa		Nr wg klasyfikacji międzynarodowej (wg IX Rewizji)	Mediana w latach 1990–1994			1995			1996			
			zach.	zap.	zgony	zach.	zap.	zgony	zach.	zap.	zgony	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
AIDS*		079	46	0,12	28	114	0,30	78	92	0,24	71	
Dur brzuszny		002.0	14	0,04	0 ^A	12	0,03	0 ^A	9	0,02	0 ^A	
Dury rzekome A, B, C		002.1–002.3	3	0,008		7	0,018		3	0,008		
Inne salmonellozy	ogółem	003	42 061	109,6	8	30 093	78,0	3	26 106	67,6	8	
	w tym z wyj. postaci żołą.-jel.	003.1–003.9	-	-	-	64	0,17	-	54	0,14	-	
Czerwonka		004, 006.0	3 210	8,33	0 ^B	815	2,11	1 ^B	534	1,38	1 ^B	
Zatrucia pokarmowe	razem**		33 054	86,7	-	34 436	89,2	-	29 296	75,9	-	
	bakteryjne	salmonellozy**	003.0	28 352	74,4	-	30 029	77,8	-	26 052	67,5	-
		botulizm	005.1	165	0,43	-	118	0,31	-	107	0,28	-
		enterotoksyna gronk.	005.0	374	0,97	9 ^C	760	1,97	4 ^C	213	0,55	9 ^C
		Cl. perfringens	005.2	0	0,000		0	0		0	0	
		inne i nieokreślone	005.3, 005.4, 005.8, 005.9	2 483	6,46		2 990	7,75		2 497	6,47	
	grzybami		988.1	503	1,31	-	354	0,92	-	212	0,55	-
	chemiczne		988.2, 988.8, 988.9, 989	91	0,24	-	185	0,48	-	215	0,56	-
Biegunki u dzieci do lat 2		008, 009	20 604	1 914,7	33	19 525	2 100,9	13	14 493	1 650,6	8	
Błonica		032	1	0,003	0	2	0,005	0	9	0,023	0	
Krzusiec		033	314	0,82	0	549	1,42	0	330	0,85	1	
Paciorkowcowe zapalenie gardła		034.0	483	1,26	1	494	1,28	0	342	0,89	0	
Płonica		034.1	8 543	22,3		26 466	68,6		20 912	54,2		

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Róża			035, 670	1 852	4,85	14 ^D	1 994	5,17	14 ^D	1941	5,03	8 ^D
Tęžec			037, 670, 771.3	54 (54)	0,14 (0,14)	25 ^E (26)	44 (44)	0,11 (0,11)	19 ^E (19)	46 (46)	0,12 (0,12)	15 ^E (17)
Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych	razem			3 511	9,11	379	6 688	17,33	341	11 825	30,62	255
	meningokokowe		036.0	244	0,64	33 ^F	163	0,42	22 ^F	145	0,38	10 ^F
	inne bakteryjne		320.0–320.3, 320.8, 320.9	1 589	4,14	257 ^G	1 532	3,97	241 ^G	1 663	4,31	180 ^G
	nieokreślone etiologicznie		322	282	0,73	78	529	1,37	51	608	1,57	37
	enterowirusowe, surowicze nieokreślone, limfocytowe		047, 049.0, 049.1, 053.0, 054.7	1 368	3,58	22 ^H	4 464	11,57	27 ^H	9 409	24,36	28 ^H
Ospa wietrzna			052	212 592	554,1	4	179 665	465,6	2	131 899	341,5	3
Odra			055	2 419	6,33	0	752	1,95	0	639	1,65	0
Różyczka			056, 771.0	59 425	155,4	0 ^I	57 351	148,6	1 ^I	79 286	205,3	0 ^I
Zapalenie mózgu	razem			275	0,72	178	575	1,49	98	616	1,60	113
	arbowirusowe		062–064	8	0,02	1	267	0,69	1	257	0,67	4
	wirusowe nieokreślone		049.9	77	0,20	18 ^J	110	0,29	21 ^J	134	0,35	27 ^J
	inne nieokreślone		054.3, 323.1, 323.8, 323.9	199	0,52	163 ^K	198	0,51	76 ^K	225	0,58	82 ^K
	poszczepienne		323.5	1	0,003		0	0		0	0	
Wirusowe zapalenie wątroby	razem		070	37 360	96,9	274	30 276	78,5	242	18 456	47,8	191
	typu B***		070.2, 070.3	13 296	34,6	-	9 034	23,4	-	6 435	16,7	-
	nie-B		070.0, 070.1, 070.4–070.9	26 436	68,6	-	21 242	55,0	-	12 021	31,1	-
Zapalenie przyusznicy nagminne			072	115 300	299,8	0	82 337	213,4	2	39 596	102,5	0
Tasiemczyca			122, 123	1 504	3,91	2	1 106	2,87	1	838	2,17	1
Świerzb			133.0	22 188	57,8	0 ^L	22 880	59,3	0 ^L	19 571	50,7	0 ^L
Grypa			487	471 524	1223,4	43	1122 916	2910,0	66	2 711 174	7 020,5	212
Tularemia			021	0	0,000	0	0	0	0	1	0,003	0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
Wąglik	022	1	0,003	0	4	0,010	0	3	0,008	0		
Bruceleza (wykryte zakażenia)	023	58	0,15	0	52	0,13	1	58	0,15	1		
Listerioza	027.0, 771.2	2	0,005	1 ^M	5	0,013	0 ^M	5	0,013	1 ^M		
Różyczka	027.1	115	0,30		117	0,30		124	0,32			
Porażenie dziecięce nagminne	045	1	0,003	0	2	0,005	0	0	0	0		
Wścieklizna	071	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Papuzia choroba i inne ornitozy	073	0	0,000	0	1	0,003	0	2	0,005	0		
Mononukleozę	075	699	1,83	1	967	2,51	0	1 027	2,66	0		
Jaglica	076	0	0,000	0	0	0	0	0	0	0		
Dur plamisty i inne riketsjozy	080-083	2	0,005	0	1	0,003	0	1	0,003	0		
Zimnica	084, 771.2	19	0,05	1 ^N	20	0,05	1 ^N	31	0,08	2 ^N		
Żółtaczkę zakaźną krętkową	100	16	0,04	2	10	0,03	1	7	0,02	5		
Grzybica woszczykowa	110	357	0,93	2	336	0,87	2	254	0,66	3		
Włośnica	124	248	0,65	1	90	0,23	0	41	0,11	0		
Toksoplazmoza	130, 771.2	183	0,48	5 ^N	256	0,66	7 ^N	313	0,81	9 ^N		
Zakażenia szpitalne	ogółem		3 099	-	-	2 248	-	-	2 188	-	-	
	w tym	na oddziałach noworodkowych i dzieci.	003, 041, 079, 136.9	1 365	-	-	611	-	-	592	-	-
		następstwa zabiegów medycznych	003, 041, 079, 136.9	1 232	-	-	941	-	-	772	-	-
		wywołane pałeczką Salmonella	003	334	-	-	372	-	-	300	-	-
Pokąsanie osób przez zwierzęta podejrzane o wściekliznę lub zanieczyszczenie śliną tych zwierząt	×	6 609	17,1	-	7 260	18,8	-	10 144	26,3	-		

* – dane ze zgłoszeń nadesłanych do Zakładu Epidemiologii PZH, wg daty zachorowania; ** – zmiana w rejestracji salmoneloz: do 1993 r. zatrucia pokarmowe (003), od 1994 r. niezbyt żółdkowo-jelitowy (003.0; *** – zmiana w rejestracji: do 1994 r. HBsAg + (070), od 1995 r. typu B (070.2, 070.3); · – brak danych; × – nie dotyczy; ( ) – dane z wywiadów epidemiologicznych nadesłanych do Zakładu Epidemiologii PZH; ^A – 002 ogółem; ^B – 004 i 006 ogółem; ^C – łącznie z 005.1; ^D – bez 670; ^E – bez 670 i 771.3; ^F – 036 ogółem; ^G – 320 ogółem; ^H – 047 i 049 ogółem bez 053.0 i 054.7; ^I – bez 771.0; ^J – 049 ogółem; ^K – 323 ogółem bez 054.3; ^L – 133 ogółem; ^M – 027 ogółem bez 771.2; ^N – bez 771.2.

W porównaniu z 1995 rokiem zwraca uwagę wyraźny spadek liczby zgonów z powodu gruźlicy układu oddechowego (z 1 086 do 974, tj. o 10,3%, przy równoczesnym spadku liczby zarejestrowanych zachorowań o 3,6%), wirusowych zapaleń wątroby (z 242 do 191, o 21,1%, przy spadku zachorowań o 39,0%), bakteryjnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych (z 241 do 180, o 25,3%, przy wzroście zachorowań o 8,6%) oraz zgonów z powodu zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych o nieokreślonej etiologii (z 51 do 37, o 27,5%, przy wzroście liczby zarejestrowanych zachorowań o 14,9%).

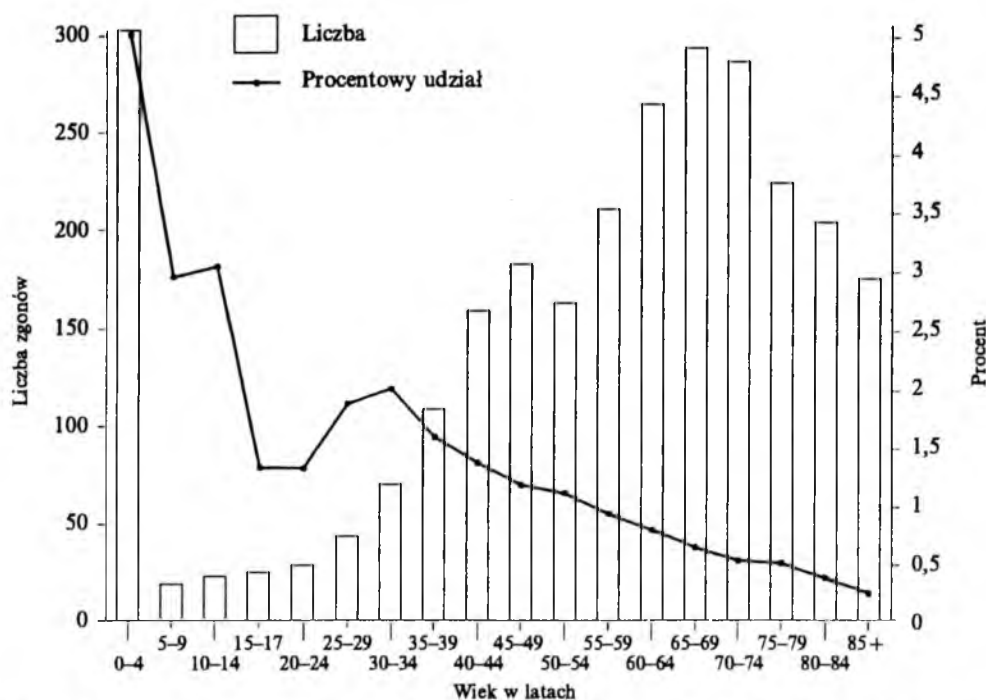
Jedyną chorobą zakaźną, która w 1996 roku spowodowała znacząco większą liczbę zgonów niż rok wcześniej, była grypa. W tym przypadku wzrost liczby zgonów (z 66 do 212, tj. o 221,2%) powiązany był jednak prawie z 2,5-krotnym wzrostem liczby zarejestrowanych zachorowań – mniejszym wśród dzieci do lat 14 (wzrost o 103,7%) a większym wśród młodzieży i osób dorosłych (wzrost o 171,3%), w tym u osób najstarszych, wśród których zgony zdarzają się najczęściej. Śmiertelność ogółem (0,008%) praktycznie utrzymała się na poziomie z 1995 roku (0,006%).

Tak jak w latach wcześniejszych, choroby zakaźne i pasożytnicze w 1996 r. znacznie częściej były przyczyną zgonów mężczyzn (1 826 zgonów, 65,1% ogółu, umieralność 9,72/100 tys.) niż kobiet (979, 34,9%, 4,94). Na 2-krotnie wyższą umieralność mężczyzn wpływa przede wszystkim znacznie wyższa liczba zgonów z powodu gruźlicy (w 1996 r. 799 zgonów mężczyzn i 225 zgonów kobiet) i jej późnych następstw (140 i 44), oraz z powodu AIDS (58 i 13), bakteryjnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych (114 i 66), wirusowych zapaleń wątroby (111 i 80) i posocznicy (298 i 255). Z grupy chorób zakaźnych powodujących największą liczbę zgonów, jedynie w przypadku grypy liczba zgonów kobiet (124) znacząco przekroczyła w 1996 r. liczbę zgonów mężczyzn (88).

Ogólna umieralność z powodu chorób zakaźnych w miastach, gdzie zanotowano 1 596 zgonów (6,68 na 100 tys. ludności), była o ponad 20% niższa niż na wsi (1 209, 8,21/100 tys.), przede wszystkim ze względu na znacznie niższy w miastach współczynnik umieralności z powodu gruźlicy (dla wszystkich postaci gruźlicy: w miastach 2,20 na 100 tys. ludności, na wsi 3,39). Nie bez znaczenia była też w 1996 roku nieco niższa w miastach niż na wsi umieralność z powodu grypy (odpowiednio: 0,42 i 0,75).

Związek liczby zgonów z wiekiem zmarłych (rozkład) miał typowy, dwumodalny charakter: najwięcej zgonów zarejestrowano wśród najmłodszych dzieci oraz wśród osób w wieku od 60 do 74 lat. Charakterystyczny był też malejący wraz z wiekiem procentowy udział zgonów z powodu chorób zakaźnych w ogólnej umieralności: od najwyższego, wśród przyczyn zgonów dzieci do lat 5, po najniższy, wśród osób powyżej 85 lat; jednak przy wyraźnym wzroście udziału chorób zakaźnych wśród przyczyn umieralności w grupach wiekowych 25–39 lat, w związku z coraz liczniejszymi w tym wieku zgonami z powodu AIDS. (ryc. 1)

Zgony z powodu chorób zakaźnych dzieci w pierwszym roku życia (248) stanowiły w 1996 roku 8,8% wszystkich zgonów z chorób zakaźnych i 4,7% ogółu zgonów w tym wieku. Dominującą przyczyną, tak jak w latach poprzednich, była posocznica, która spowodowała 191 zgonów (77,0% wszystkich zgonów niemowląt z powodu chorób zakaźnych i 34,5% ogółu zgonów z tej przyczyny). Umieralność z powodu posocznicy wyniosła wśród niemowląt 44,68 na 100 tys., a z powodu wszystkich chorób zakaźnych 58,01.

Ryc. 1. Liczba zgonów z powodu chorób zakaźnych i ich procentowy udział w ogólnej liczbie zgonów w Polsce w 1996 r. wg wieku.

Zgony dzieci w wieku od 0 do 4 lat (303) stanowiły 10,8% zgonów z powodu chorób zakaźnych i 5,0% zgonów w tym wieku. Przyczyną 218 zgonów była posocznica (71,9% zgonów z powodu chorób zakaźnych w tej grupie wieku i 39,4% ogółu zgonów z tej przyczyny), a 29 zgonów spowodowało bakteryjne zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (9,6% i 16,1%).

Zgony osób powyżej 60 lat (1458) stanowiły 52,0% zgonów z powodu chorób zakaźnych i 0,5% zgonów w tym wieku. Przyczyną największej liczby zgonów była gruźlica: ogółem z powodu gruźlicy zmarło 576 osób (39,5% zgonów z chorób zakaźnych w tej grupie wieku i 56,3% ogółu zgonów z tej przyczyny), a późne następstwa gruźlicy były przyczyną 138 zgonów (9,5%, 75,0%). Wśród chorób zakaźnych, które spowodowały najwięcej zgonów osób najstarszych, wymienić także należy grypę (196 zgonów, 13,4% zgonów z chorób zakaźnych w tej grupie wieku i 92,5% zgonów z tej przyczyny), posocznicę (195, 13,4%, 35,3%), wirusowe zapalenia wątroby (141, 9,7%, 73,8%) oraz bakteryjne zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych (65, 4,5%, 36,1%).